БҮГҮ ЧҮРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингеН

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 ДЕКАБРЬ 8 ПОНЕДЕЛЬНИК № 241 (4211)

Өртээ 20 коп.

Пропаганда-агитация ажылынга бүгү удуртукчу кадрлар эң-не дириг-боттуг, шуут киржир ужурлуг. Массаларның кижизидилгезинге оларның хуузунда киржилгези чокка ёзулуг политиктиг ажыл-чорудулга-даа, организакчы ажыл-даа чок болур деп Ленин айтып турган.

(Эш Н. С. Хрущевтуң СЭКП XXI съездизинге илеткелиниң тезистерин ден)

КОММУНИСТИГ ЁЗУ-БИЛЕ ӨӨРЕНИР, АЖЫЛДААР БОЛГАШ ЧУРТТААР!

★ ★

СЭКП-НИҢ XXI СЪЕЗДИЗИНИҢ АЛДАРЫ ДЭЭШ

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXI съездизиниң алдары дээш боттарынга алган социалистиг хүлээлгелерин чедишкиниг күүседир талазы-биле областың үлетпүр бүдүрүлге, транспорт болгаш тудуг черлериниң ажылчыннары амгы үеде эн-не сорук кириишкиниг болгаш бедик көдүрлүүшкүннүг ажылдап турар.

«1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайларының» дугайында СЭКП-ниң XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин танышкан хуралга көдээ ажыл-агый транспортунуң автобаазазының ажылчыны эш Ф. Голубцовтуң чугаалааны болза:

— Алдарлыг Коммунистиг партиявыстың XXI съездизинге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш автобаазаның коллективиниң бүгү кежигүннери бистер 1958 чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүсеткеш, 1959 чылдың февраль айның планының күүселдезинге кириштир ажылдап турар бис. Бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынарын улам экижитпишаан, әәлчег бүрүзүнде бүдүн чартык норманы күүседирин хүлээндим.

Амгы үеде эш Голубцов әәлчегге ийи норманы күүседип, эки шынарлыг продукцияны бүдүрүп, чигәттиң камналгазын чедип ай, съезд мүрнүнүң социалистиг чарыжының ол коллективте тиилекчизи болуп турар. Бо чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде боттандыргаш, 1959 чылдың планының күүселдезинге кириштир ажылдап турар бүдүрүлгелериниң саны областа көвүдээн. Элегестиң шахта әргелениниң, № 2 чүүк АТК-зының, Шуурмактың үлетпүр комбинадының, Кызылдың тууйбу заводунуң, өтхерекселдер бүдүрер фабриканың болгаш өске-даа бүдүрүлгелериниң коллективтери партияның XXI съездизиниң алдары дээш чарышты калбартыпшаан, боттарының чыл планнарын хуусаа бетинде күүсеткен болгаш пландан ажыр продукция бүдүрерин көвүдедир дээш чүткүлүг ажылдап турарлар.

СЭКП-ниң XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин танышкаш, коммунистиг күш-ажылдың бригадаларын тургузар дугайында Москва-Сортировочная Москва-Рязань демир оруунуң депозунуң болгаш найыслалдың өске-даа бүдүрүлгелериниң комсомолчуларының кайгамчык чаагай әгелекчи чоруун Тываның бүдүрүлгелериниң аныяк ажылчыннары изиибиле деткип турар. Коммунистиг күш-ажылдың бригадазының бедик адын чедип алыр дээш Элегес шахтазының, Кызылдың дааранылга комбинадының, «УТКА-ның 25 чылы» совхозтуң, Чадаана МТС-тиң, область типографиязының комсомолчулары әрестиг ажылдап турарлар. Ылаңгыя типографияның парлаар цехинде эш А. Поповага баштаткан аныяктар бригадазының кежигүннери партияның XXI съездизинге алдар кылдыр дараазында тодаргай хүлээлгелерни алгаш, шудургу боттандырып турарлар:

Төрээн Коммунистиг партияның XXI съездизинге белек кылдыр әәлчег бүрүзүнде бүдүрүлге планын 150 хуудан өрү күүседир, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 5 хуу бедидер, продукцияның шынарын өкижидер, ооң бот-үнезин 4,4 хуу чингедир, бүдүрүлгеге ажылдавышаан, ниити билиин бедидип, техниканы хандыр шингәдип алыр, бот-боттарынга дузалажыр, ажылының, хуузунда амыдыралының болгаш ажы-чаңының талазы-биле мүрнакчы үлегерин өскелерге көргүзер, бүдүрүлге черинге бедик культура дээш могаг-шылаг чокка демисежир, хөй-ниитиниң ажылынга әң мүрнакчы киржир, күрүнеиниң болгаш ниитиниң әрге-ажыын хуузунда әрге-ажыындан кезээде бедик көөр, допчулап тодаргайларга коммунистиг ёзу-биле өөренир, ажылдаар, чурттаар.

Бодунга алган хүлээлгелерин эки күүседип турарын барымдаалааш, ВЛКСМ-ниң Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң бюроларының каттышкан хуралы ол бригадага коммунистиг күш-ажылдың бригадазының бедик адын тыпсыр деп шиитпирлээн. Коммунистиг күш-ажылдың бригадаларын тургузар, ол бедик атты чедип алыр дугайында комсомолчуларның болгаш аныяктарның патриоттуг чаа әгелээшкинин, чаагай шимчээшкинин бүгү тала-биле деткиири, коммунистиг күш-ажылдың бригадазының сорулгаларының дугайында тайылбыр ажылын аныяктарның ортузунга калбаа-биле хандыр чорудары чер-черниң партия, профәвилел болгаш комсомол организацияларындан негеттинип турар.

Партияның XXI съездизинге төлептиг ужуражыр төлээде, бүдүрүлге бүрүзүн мүрнакчыларның деңнелинге чедирер, ажылда бар четпестерни шиитпирлиг чайладыр, бүдүрүлгениң экономиктиг көргүзүглерин улам экижидер сорулгалар бистиң мүрнувуста туруп турар. Шагаан-Арыгның, Сарыг-Септиң райүлетпүр комбинаттары, Кызылдың аъш-чем комбинады, «Тыва тудуг» трези ышкаш чамдык четпес ажылдыг бүдүрүлге, тудуг черлерин мүрнакчыларның деңнелинге чедирер херек. 1959 чаа чылга чедир ам чәрби ажыг хонук арткан. 1959 чылга чедир бодунуң планын күүсетпәән чаңгыс-даа бүдүрүлге чери биске турбас ужурлуг.

СЭКП-ниң XXI съездизинге алдар кылдыр үстүнде сорулгаларны боттандырар төлээде, хамыктың мүрнунда чаа-чаа чедишкиннер дээш ажылчыннарның ортузунга социалистиг чарышты улам-на калбартыры, аныяктарның патриоттуг шимчээшкинин хөгжүдери, массаполитиктиг ажылды бүдүрүлге, транспорт, тудуг черлеринге күштелдирери, иштики курлавырларны, арганларны бүрүн ажыглаары, мүрнакчы дуржулганы нептередири, чаа, чогаадыкчы үүлдерни дидими-биле деткиири өргежок чугула.

★ ★ ★

Коммунистиг күш-ажылдың бригадазы

«1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайларының дугайында» партияның XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин областың культура әргелениниң типографиязының комсомолчулары болгаш аныяктары ханызы-биле таныжып, өөренип турарлар. Комсомолчулар база аныяктар боттарының хуралынга кажан тезистерни таныжып турда, парлаларга цехинде аныяктар бригадазының бригадири эш А. Поповаңың чугаалааны болза:

— Бистиң калбак делгем Төрээн ынак чуртувуска чырытқылыг коммунистиг ниитилелди тургузарын калбартырының улуг-чаагай программазы болур «1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайларының» дугайында эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин бүгү совет улус-биле бир дөмей чүрээмниң ханызындан деткип тур мен. Контроль чурагайларда көрдүнген төөгүлүг сорулгаларны амыдыралга чедишкиниг боттандырар, партияның XXI съездизинге төлептиг ужуражыр төлээде, комсомолчулар болгаш аныяктар бистер боттарывыска бедиткен, тодаргай хүлээлгелерни алыр ужурлуг бис. Аныяктарның тускай бригадазы бистиң парлаларга цехивисте ам әлээн каш айларның дургузунда ажылдап, бүдүрүлге планын ай бүрүзүнде ажыр күүседип келген.

Бистиң чуртувустуң алдарлыг найыслалы Москваның болгаш Ленинградтың база өске-даа хоорайларның комсомолчуларының, аныяктарының тускай өскелерге көргүзер, хөй-ниитиниң ажылынга әң идепкейлиг киржир деп боттарынга алган хүлээлгелерин бригаданың кежигүннери амты үеде чүткүлдүг күүседип турарлар.

СЭКП-ниң XXI съездизинге төлептиг ужуражыр дээш әрестиг ажылдавышаан, бригаданың кежигүннери әштер А. Попова, И. Сермавкина, А. Ткачев, В. Могеря, А. Быков, В. Буймова олар техниктиг минимумнун, агар политиканың белгүмнеринде идепкейлиг өөренип, хөй-ниитиниң ажылынга мүрнакчы киржип турар. Бот өөредилге-биле полиграфия институдунга өөренип кириринге бригаданың чамдык кежигүннери күжениишкиниг белеткенип әгелээн.

Коммунистиг ёзу-биле ажылдаар, чурттаар болгаш өөренир дээш демиселди үүлге бригаданың кежигүннери чүткүлдүг чорудуп турар әвес, харын коммунистиг күш-ажылдың бригадазының чаагай бедик адын чедип алыр дээш патриоттуг шимчээшкинче типографияның өске-даа цехтериниң комсомолчуларын база аныяктарын калбаа-биле хандыкшыдып турар. Эш Поповаңың бригадазының үлегерин ёзугаар коммунистиг күш-ажылдың база бир бригадазын типографияга тургузар талазы-биле белеткел ажылдарны комсомол әге организациязы амгы үеде чорудуп турар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының төөгүлүг XXI съездизинге алдар кылдыр коммунистиг күш-ажылдың бригадазының бедик адын чедип алыр дээш бодунга алган хүлээлгелерин типографияның парлаар цехинде комсомолчуларның болгаш аныяктарның канчаар күүседип турарының дугайында айтырыгны ВЛКСМ-ниң область комитединиң база комсомол Кызыл хоорком-нуң бюроларының каттышкан хуралынга чоокта чаа чугаалажып көрген. Бодунга алган хүлээлгелериниң кол нуруузун чедишкиниг күүседип турарын барымдаалааш база коммунистиг күш-ажылдың бригадазының бедик адын төлептиг әдилеп шыдаар деп санап көрбүшаан, эш А. Поповаңың бригадазынга ВЛКСМ-ниң область болгаш хоорай комитеттериниң бюроларының каттышкан хуралы коммунистиг күш-ажылдың бригадазының адын тыпсырын шиитпирлээн.

СЭКП-ниң XXI съездизинге алдар кылдыр коммунистиг күш-ажылдың бригадаларын тургузары база ол бедик атты чедип алыры дээш патриоттуг чаагай шимчээшкинни областың үлетпүр бүдүрүлге, транспорт, тудуг черлеринде, колхозтарында, совхозтарында, МТС-теринде болгаш септелге-техника станциязында комсомолчуларның база аныяктарның ортузунга улам калбартырын, коммунистиг күш-ажылдың бригадазының сорулгаларының дугайында тайылбыр ажылын күштелдирерин, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге, продукция бүдүрерин көвүдедиринге чаа-чаа үүлдерни дилеп тыварын калбартырын чер-черниң комсомол организацияларынга ВЛКСМ-ниң Тыва область комитеди болгаш Кызыл хоорком сүмелээн.

Чурукта: коммунистиг күш-ажылдың типографияда бригадазының кежигүннери (солагай талазындан) әштер А. Быков, А. Ткачев, И. Сермавкина, А. Попова, В. Могеря оларның парлаларга техниказын теория талазы-биле өөренип олурары.

Фотозу **С. Феоктистовтуу.**

★ ★

Күш-ажылчы улам сорук кириишкин

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Бай-Тайга районда «Найырал» колхозтуң ажыл-ишчилери партияның XXI съездизинге чедишкиниг ужуражыры-биле чүткүлдүг ажылдап турар. Хову ажылының бригадазынга болган танылыга хуралынга комсомолчу Хүлер-оолдуң чугаалааны болза:

— Төрээн чуртка тараа бүдүрерин улам көвүдедиринге бодувустуң күш-ажылчы үлүүвүстү киирер ужурлуг бис. Бо чылын суттарын, ажаап чайлааным 30 гектар арбай участогунуң гектарындан 18 центнер дужут ажаап алдынган. Чеди чыл планының баштайгы 1959 чылында ол участогумнуң гектарындан 25 центнерден куду әвес дужутту өстүрүп шыдаар мен.

«Найырал» колхоз чайты болгаш күскү аңдарылга ёзугаар 1800 гектар черни ажылдап белеткээн. Оъ ышкаш 200 тонна кызыл-тас, 72 тонна арбай, 67 тонна сулаа болгаш 3 тонна чинге-тараа үрезиннери белеткеттинген.

Бо чылын колхозтуң дужүү ниитизи-биле ындыг-ла эки әвес болганын хову ажылының бригадазының бригадири Содунам чугаалааш, үрезиннин үнүштүг шынарын бедидеринче, септелге өске-даа белеткел ажылдарын хынамчалыг болдурарынче кичээнгей салыры чугулалап айыткан. Чаагай дужүттү өстүрүп алырынга күрлавырлар болгаш аргалар колхозта бар.

Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин колхозтуң тудуг бригадазы танышкаш, аңаа улам сорук кирген. Бригада бо чылын чурттарының 10 бажыннарын кылып дооскан, шээр малдың 17, инектиң 2 кажааларын туткан, 150 олуттуг клубту кылып турар.

1959 чылда колхозчуларны чурттарга бажыннары-биле бүрүн хандырар сорулга бригаданың мүрнунда тургустунган. Бүдүрүлге болгаш культура-амыдыралдың әлээн каш тудугларын база кылыр. Бо сорулганы чедишкиниг боттандырарынга 40 кижи составтыг бригаданы тудуг ыяжы белеткээри-биле тайгаже үндүрген. Олар съездиге уткуштур 4 муң кубометр ыяшты белеткээрин, ооң дең кезиин тудуг шөлдерингe сөөртүп алырын хүлээнген.

Күш-ажылчы ындыг бедик көдүрлүүшкүн артель бүдүрүлгезиниң өске-даа участоктарында илереп турар. Кыштагладыышкынны шын организастап, ниитиниң малын менди болгаш хүр чыл ажырарынга фермаларның коллективтери база чаңгыс эп-сеткилдиг ажылдап турар.

Съездиге уткуштур саанчыларның хүлээлгелери

Улуг-Хем районнуң «СЭКП XX съездизи» колхозунуң үш сүт-бараан фермаларының саанчылары СЭКП-ниң XXI съездизинге чедишкиниг ужуражыры-биле социалистиг чарышты улам калбартып турарлар. Саанчы Т. Ширимаа бодунга быжыглаан 12 инек бүрүзүнден-не әрткен он бир айларның дургузунда 1002 литр сүттү саап ап, чарышка бирги черни әәлеп турар. Ол ышкаш саанчылар А. Анчымаа, Идам-Сюрюң олар инек бүрүзүнден 900 литр чедир сүттү сагтаннар.

Чоокта чаа фермаларның саанчылары СЭКП-ниң XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин танышкаш, 1959 чылдың бирги кварталында күрүнеге дужаар сүттүң планын съездиниң болур хүнүнүң бетинде күүседир хүлээлгени алганнар. Эьт дужаарының планын күүседирибиле 80 ажыг хаваннарны эш Ч. Чындак-оолга удурткан ферманың коллективи тускай семиртилгеде азырай бергеннер.

ЭКИ КӨРГҮЗҮГ

СЭКП-ниң өөлчег чок XXI съездизинге алдарлыг ужуражыр дээш Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинадының ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары күш-ажылдың темпизин кудулаттпайн турарлар. Коллективтиң кежигүннери ноябрь айда күш-ажылчы чаа тиилелгени чедип алганнар. Ноябрь айның бүдүрүлге онаалдазы ниити продукция талазы-биле 106 хуу, а бараанныг продукция талазы-биле 103,2 хуу күүсеттинген.

Съездиге уткуштур алган хүлээлгелерин дарган эш Шавалов, чоладчы эш Агафонов, тракторист эш Самков, ыяш кезикчизи эш Шайбул болгаш оон-даа өскелер алдарлыыбиле күүсеткеннер.

Комбинаттың ажылчыннары декабрь айның баштайгы он хонуунда чыл планын бүрүн күүседир деп турарлар. Чыл планын күүседири-биле чергелештир чыл төнчүзүнге чедир 100 муң рубльдиң бараанын күрүнеге бәәр деп сорулганы үлетпүр комбинадының ажылчыннары боттарының мүрнунга салганнар.

КОНСТИТУЦИЯ ХҮНҮН ЧУРТ БАЙЫРЛАЛДЫГ ДЕМДЕГЛЭЭН

Совет Конституцияның Хүнү улуг болгаш өөрүшкүлүг байырлалды бистиң бүгү чуртувус байырлалдыыбиле демдеглээн.

Метронуң поезділерин, троллейбустарны, трамвайларны, автобустарны әртенден әгелээш-ле хаактаар хептер кеттинген бөлүк-бөлүк оолдар болгаш кыстар долуп келгеннер. Москваның бүгү-ле вокзалдарындан хаакчылар—заводтарның ажылчыннары, студентилер, школачылар Москва чоогунче походтап чоруп-каннар.

Ол хүн найыслалдың хөй-хөй парктарынга кышкы әәлчег бирле дугаарында әгелей бергени ол. Культураның болгаш дыштанылганың Горький аттыг Төп парыгының харланып келген аяннарын тиилээн социализмниң Конституциязы-биле быжыглаттынган, ажылчы чоннарның улуг чаалап алышкыннарының дугайын чугаалап турар өңгүр плакаттар, лозунгулар каастап турган. Байырлалдың тускай программазын парктың радиозунга дамчыдып турган.

Муң-муң конькичилер дош-биле шыптынган шөлдерге болгаш орукчугаштарга, кылайтыр доца берген хөлчүктерге төнчү чок тырыкыланып чоруп турганнар.

Байырлалдыы-биле шиметтинген клубтарның, культура бажыңнарының, ордуларының оттары кежээ чайнап турар кылдыр хыш келген. Лихачев аттыг автозаводтуң культура ордузунга автомобиль тудугжуларының муң кижи киришкен бөлүв ыраажылары «Мээң делгем төрээн чуртум» деп ырыны күүседип турда, «Кижи болза кезээде өөренир, дыштаныр болгаш ажылдаар әргелиг» деп кежээ ажыттынган.

Улуг театрның, Москваның уранчечен академиктиг театрының, Бичe театрның, Музыканың Станиславский болгаш Немирович-Данченко аттыг театрының артистериниң, уран өмчүлга кылыр чугаалаларның, эстрада мастерлериниң киржилгези-биле Москваның күрүне университединиң Культура бажыңынга, «Трехгорная мануфактура» комбинаттың клувунга, әртемденнер бажыңынга байырлалдың улуг концерттери болган.

В. И. Ленинниң Төп мүзейиниң Ленинград салбырынга декабрь 5-те болган ленинчи номчулгалар хөй-хөй дыңнакчыларны хаара туткан. «В. И. Ленин Совет социалистиг күрүнеиниң үндезилекчизи болгаш удуртукчузу» деп илеткелди профессор А. Ф. Федоров кылган. Хоочун большевиктер илеткел соонда Владимир Ильичиниң күрүне ажыл-чорудулгазының дугайында сактыышкыннарын чугаалааннар.

Культураның ордуларын болгаш бажыңнарын, ажылчын клубтарны, театрларны муң-муң ленинградчылар долуп келген. Культураның С. М. Киров аттыг ордузунуң бүгү залдарын ажылчы чоннарның әргезинге берген. СЭКП-ниң XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерингe турааскаатка улуг делгелгени дыштанган хөй-хөй кижилер сонуургал-биле көргеннер.

Культураның А. М. Горький аттыг ордузун аныяк ленинградчылар әртенден әгелээш дола бергеннер. Олар национальдың өңгүр хептерин кедип алган келгеннер. «Найыралда моондак чок, найыралда чалгын бар» деп оолдарның кончуг солун бал-карнавалы болган. Кежээ аңаа улуг кижилер: Киров заводунуң ажылчыннары, садыг портунуң далайжылары, пес-таавы фабриказының болгаш өске-даа бүдүрүлгелерниң ажылчыннары дыштанганнар.

СССРЭ Конституциязының бүгү улус байырлалының хүнүнде Киевке ном-кааталга делгелгелерин клубтарда, культура бажыңнарында болгаш библиотекаларда ажыткан. Уран-үүл мастерлериниң концерттери, аныяктарның массалыг спорт оюннары болган.

Башкылар бажыңынга кижилер хөй болган. Аныяктарның улуг кежээзи аңаа болган. «ССРЭ Конституциязы — тиилээн социализмниң конституциязы» деп лекция соонда хоочун ажылчын П. Т. Коваленко чыылганнарга чүве чугаалаан. Революция мүрнунда ажылчы массаларның аар-берге болгаш карангы бүдүүлүк амыдырал-чуртталгазының дугайын, Совет Конституцияның хүнүнүң адаанга бистиң чуртувустуң ажылчыннары, тараачыннары болгаш бүгү ажылчы чоннары аас-кежиктиг болгаш өөрүшкүлүг чурттап турарының дугайын ол чугаалаан. Конституция Хүнүнге аныяктарның турааскаал болдурган байырлал концерттери болгаш кежээлери әртемденнер бажынынга, «Арсенал», Ленин аттыг, «Большевик» заводтарның культура ордуларынга болгулаан. Киевтиң театрлары боттарының әң эки шиилерин көргүскен.

Бакуда Сталин аттыг культура ордузунга декабрь 5-тиң кежээзинде хөлүг ырлар чаңгыланып турган. Республиканың найыслалының аныяк нефтичилериниң Совет Конституцияның Хүнүнге турааскаатка байырлыг кежээзи аңаа болган. Румын Улус Республиканың аныяк нефтичилериниң Азербайджанда чоруп турар төлээлери ол кежээге аалдап барганнар. Бүгү улустуң байырлалынга алдар кылдыр культура ордузунга «ынак Төрээн чуртка алдар, ынак партиявыска алдар!» деп темалыг уруглараар эртени болган. Хоорайның культура ордуларынга болгаш клубтарынга тематиктиг кежээлер, лекциялар, кинофестивальдар болган. Ол хүн спорт шөлдерингe күш-культуржуларның массалыг оюннары болган.

Рига байырлалдыы-биле шиметтинген турган. Ооң хөй санныг шөлдерин, сесерликтерин, кудумчуларын Совет Конституцияның улуг хоойлуларын чуруп көргүскен туктар болгаш транспарантылар каастап турган. Совет Конституцияның Хүнүн мүрнакчы үлетпүр бүдүрүлгелериниң, транспорттуң болгаш тудугларның коллективтери чыл программаларын хуусаа бетинде күүседип демдеглээннер. Театрларны, ажылчын клубтарны, музейлерни, кинотеатрларны муң-муң хоорайжылар долган турган. Байырлалга турааскаал кылдыр чоруткан маргылдаалар спорт шөлдерингe болуп турда, кижилер хөй турган.

Минскиге, Тбилисиге, Таллинге, Ташкентиге Алма-Атага, бистиң чуртувустуң бүгү хоорайларынга болгаш суурларынга база кежээлер, улустуң массалыг селгүүстээшкиннери ол хүн болгулаан. Совет Конституцияның Хүнүн чер болганга байырлааны аас-кежиниң тургузукчузу — Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга ынакшылдың болгаш бердиниишкиниң чайынданчак көргүзүү болган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязына уткуштур

Өөреникчилерниң назы-харының, өөредилгезиниң хуусаазының дугайында

Чүртта улус өөредилгезиниң системазын эде тургузар дугайында СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң тезистерин бүгү чүрттаазы дег бисте база изии-биле чугаалажып деткип турар. Бо дугайында бистиң Чаа-Хөлде Ак-Туруг ортумак школазының башкылар коллективи биле аднелер боттарының чамдык саналларын солчуп, өөренип көрген.

Школага уругларны хүлээп алырының болгаш оларны доостуурарының дугайында эки өөренип көөр. Мээң саналым бирги класска 8 харлыг уругларны, оолдарны хүлээп алгаш, а 7 харны долузу-биле харлаанарны өөредир белеткел классын тургузса кандыгыл, ынчангаш амгы чеди чылдыг өөредилгениң хуусаазын 9 чыл кылыр.

Оон чылдагаанын чугаалап болур. Чамдык ада-иелер мынчаар чугаалап турар: уругну азы оолду 7 харлыында бирги класска киирип каарга ол уруг назы-хары биче ужурундан ол классын кончуг аар доозуп, оон соонда дараазында класстарынга катап олурар, чүгле «3» демдектерлиг доозар чүве турып болур.

Бо черде чөптүг деп бодаар мен. Мен барык-ла 18 чылдың дургузунда эге класстарга башкылап ажылдан келген болгаш бо чылын бирги класста орус дыл-биле кады санны, тыва дылды, ырыны, чурулганы башкылап турар мен. 7 харлыг уругларны бирги класстың программазын шингээдип алыры берге, ылангыя тыва өөренирчилерге кончуг аар боор турар.

Белеткел классының кол сорулгазы 7 харлыг уругларны хүлээп алгаш, орус дыл өөренирингe белеткел кылдыр курлавыр сөстерни элээн хөйну өөреткеш, белеткел классынга чүгле үжүглелдеп өске өөредилге номун хереглевес болза чогуур болгаш үжүглелди (алфавитти) будун чылга планнаар. Келир өөредилге чылында бирги класска 8 харлыгны кирер уругларга тегрель, өөредилге номнарын ажылдап билиринге кончуг эптиг болур.

Бистиң чамдык башкыларывыс өөреникчилерниң быжыг билиг чедип алырын бодавас, чүгле программа сүрүп, ону күүседирин бодап, бичии кижилерни өөредилгениң хөй шагы-биле чүдүрүп турары шын эвес. Бирги класска үжүк өөредирин бирги чартык чылда дооскаш ийги чартык чылда тыва дылга номчулга номунче кирип турар, ону күш четпээн өөреникчилерни ол-ла класынга катап олуртып турар болгай. Ол ындыг чоок бичии уругнуң сонуургалын суларадыр.

Орус школаларда өөреникчилер тыва школаларда ышкаш хөй шак чок, орус школаларда чүгле орус дылды өөренир, ында бижиир, номчуур чүүлүнге шагы четчир. Тыва класстарда 8 шак өскажып турар, 6 шак орус дылда. Бо дугайында кайы-даа школаларда программа уругларның өзүлде хемчээлиниң талазы-биле аар болуп турарын дыка хөй башкылар чугаалажып турар.

Сес чылдың школазын тургузары чугула деп чүве бүгү улус өөредилгезиниң ажылдакчыларынга билдингир. Ындыг-даа болза тыва школаларга оларны 9 класстыг кылза эки болгу дег. Ол 9 чылдың школазынга өөреникчилер көдээ ажыл-агыйның болгаш будурулгениң үндезиннерин өөретпес болза, олар 8 классты 15—16 харлыында доозар төлээде, МТС-ке, колхозка азы кандыг-бир будурулге черлеринге баргаш кылыр ажылының уг-шиин-даа билбес болуру билдингир.

Моон бөлүүн чижээн көргүзүп болур. Ортумак школаның 7, 8, 9 болгаш 10 классын доосканнар колхозтар азы көдээ ажыл-агый-биле чоок турар болгаш инекти саап билир, тараз, сигенни ажаажып билир. А оларны хоорай азы будурулге черлеринге кандыг-бир ажылдарны кылдырар болза, олар ону билбес. Ол ышкаш хоорайда өөренип турар өөреникчилер көдээ ажыл-агый талазы-биле кошкак өөреникчилерниң ажылдакчыларынга билдингир деп чүве черле чажыт эвес.

В. ЧЫЛБАК,
РСФСР-ниң школаларының алдарлыг башкызы.

Материалдыг баазалар

Чүртта улус өөредилгезиниң системазын эде тургузар дугайында айтырыгны чугаалажып тургаш, ортумак школаларның, ылангыя моон соңгаар тургустунар сес чыл школаларының материалдыг баазаларының дугайында база чугаалажыр апаар. Сес чыл школаларының бүрүзүнге эки дериттинген дарганнаар болгаш чазаныр черлерлиг, будун класс ажылдап болур мастерскаялыг болур. Ол ышкаш тараа болгаш ногаа культураларын өөреникчилер боттары тарып, ажаап өстүрер тускай участоктуг болгаш харын-даа болдунар болза, хаван, дагаа болгаш өске-даа азырал малдарлыг болза эки ышкаш.

Бистиң областың школаларында турып турар ийи элчеглиг кичээлдерни чангыс элчеглиг кылдыр тургузары негеттинин келген. Ол чорук янзы-бүрү техниктиг бөлүүмнерниң ажылдаарынга болгаш класстан дашкаар ажылдар чорударынга дузалаар.

Школалар бүрүзү эки дериттинген спорт шөлдүг, спорт херекседелдиг болур. Көдээ черлерде школаларны колхозтарның будурулгезинче чоокшуладырын амыдырал негеп турар.

Д. САНГЫ-БАДРА,
Чөөн-Хемчик районнуң Баян-Тала школазының директору.

Колхоз будурулгезинге көдээ Советтиң удуртулгазы

Эрзин районнуң Мөрен көдээ Совети (даргазы эш Чоскум) организас-массалыг ажылды элээн эки-житкен. Советтиң девискээринде «Мөрен», «Кызыл сылдыс» колхозтар бар.

Оларның организас, ажыл-агыйын быжыглаарынче угланган чугула айтырыгларны көдээ Совет бодунуң сессияларынга болгаш күүскомнуң хуралдарынга активчилерниң киржилгези-биле чугаалажып, үндүрген шиитпирлериниң күүселдезин организастан келген. Бо чылын көдээ Советтиң сессияларын 5 удаа, күүскомнуң хуралдарын 10 удаа чыылдырган. Оларга колхоз будурулгезинин, культура-чырыдышкын албан черлериниң ажылының дугайында чугула айтырыгларны чугаалашкылаан.

Көдээ Советтиң депутаттары 15 кижи. Оларның күүзү колхозтар будурулгезиниң тус-тус адырларынга таарыштыр тургускан. Ылангыя депутат Бадарчыны сүт-бараан фермазының ажылын харылаар кылдыр тургускан. Ол ышкаш колхозтарның мал болгаш хову ажылдарында, улус өөредилгезиниң шугумунда депутаттар көдээ Советтиң шугуму-биле организакчы ажылдарны чорудып келген. Олар соңгукчуларның мурнунга боттарының отчеттарын бербишаан, бригадаларда, фермаларда колхозчулар-биле беседаларны үргүлчү кылып, оларга сүмелерни берип турарлар.

Көдээ Советтиң көдээ ажыл-агый талазы-биле доктаамал комиссиязының ажылы элээн эки-жээн. Ол комиссияның даргазы эш Айдын-оол, оон оралакчызы эш Коожан сессияларга, күүскомварга чугаалажыр айтырыглар белеткээринге идепкейлиг киржип, чон оргузунга организакчы ажылдарны чорудып келгеннер. Колхозтар бо чылын ажыл-агый талазы-биле багай эвес түңнелдерин көргүскен. Колхозтарның кайызы-даа малдың баш санын өстүрериниң нинти планын күүсеткен. Нинтиниң малынга чем белеткээриниң планын оларның өөрү-биле болгаш ында партия эге организациялары-биле кады доктаамал сагыш салып, колхозчуларның материалдыг сонуургалын көдүрүп турар. Бо чылын артель кежигүннериниң хууда малы өзүлделиг болгаан. Малы чок өрегелерге мал бээриниң хемчегларын чоруткан. Ол ышкаш колхозчуларга оларның ажылдаан хирези-биле ай санында аванс бээрин, колхозчуларга немелде төлевирлерни берип турар.

Колхозчу чоннуң культуразы база-ла бедин турар. Колхозтарда культура-чырыдышкын, кадык камгалал албан черлериниң четкилери калбарган. Көдээ Советтиң эмнелге пунктузунуң эргелекчизи Даваа, ында аныяк эмчилер Севек Тамара, Дүдүп Тамара олар колхозчуларның кадыкшылы дээш чүүлдүг ажылдап турарлар. Сөөлгү чылларда колхозчуларга эмнелге дузаламчыны эки-жээн. Ол ышкаш «Мөрен» колхозунда көдээ клуб (эргелекчизи Дүдүп), «Кызыл сылдыс» колхозта ясли (эргелекчизи Чыртай) эки ажылдап турар.

Ынчалза-даа колхоз будурулгезин удуртур талазы-биле ол көдээ Советтиң ажылында четпестер чок дээн ол эвес. Ажыл-агыйның көл адыры мал ажылында улуг четпестер бар, ылангыя оон продуктулуу амдаа чавыс, тодаргайларга, «Мөрен» колхоз инектен сүт саалдазының, хойдан дүк кыргылдазының планын күүсетпээн, а малдың баш санын өстүрериниң планы чамдык чүүнгерге күүсеттинмейн базарының фактылары илереп турар.

Колхозка болгаш колхозчуларга хөй орулга киреринин база бир үнердөү болур ногаа ажылын сайзырадырынче кичээнгей салдынмаан. Көдээ ажыл-агыйны көдүрер талазы-биле партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын күүсеринче көдээ Совет бодунуң депутаттарының болгаш активиниң күүзүн ам-даа четпес мобилизастап турар.

Колхозтар будурулгелеринге кириишпес азы күш-ажылдың минимумун күүсетпес колхозчулар ам-даа хөй. «Кызыл сылдыс» колхоз тудут ажылының талазы-биле хожудан турар. Ол, бо чылын 18 чурттарга бажыңнарын тудар планныг тургаш, чүгле 10 бажыңнарны шалабула дооскан, оларның иштинде ажыглалга чаңгыс-даа бажың кирбээн. Ында эрги-даа, чаа-даа тутунган чурттарга бажыңнарының шынары куду, хөй кезиниң кладовкалары, крышалары кылдынмаан. Колхоз төвүнде херимнеттингеп бажыннар дыка эвээш. Ол хирезинде-ле колхозтуң пилорамазы ажыглал чок чыдар. Ол ийи колхозта ам-даа 50 ажыг өрегелер чурттарга бажыңнары-биле хандыртынмаан.

Колхоз будурулгезинге көдээ Советтиң удуртулгазын улам эки-житкен. Колхозтар даргалары Айдын-оол, Борбак-оол олар көдээ Советтиң депутаттары хүлээлгелерин эки күүседип, сессияларга чугула айтырыгларны чугаалажырының дугайында боттарының саналдарын киирип кээп турарлар.

Колхозчу амыдыралдың чаагай байдалын улам эки-жидериниче көдээ Совет колхозтар баштаар черлериниң болгаш ында партия эге организациялары-биле кады доктаамал сагыш салып, колхозчуларның материалдыг сонуургалын көдүрүп турар. Бо чылын артель кежигүннериниң хууда малы өзүлделиг болгаан. Малы чок өрегелерге мал бээриниң хемчегларын чоруткан. Ол ышкаш колхозчуларга оларның ажылдаан хирези-биле ай санында аванс бээрин, колхозчуларга немелде төлевирлерни берип турар.

Колхозчу чоннуң культуразы база-ла бедин турар. Колхозтарда культура-чырыдышкын, кадык камгалал албан черлериниң четкилери калбарган. Көдээ Советтиң эмнелге пунктузунуң эргелекчизи Даваа, ында аныяк эмчилер Севек Тамара, Дүдүп Тамара олар колхозчуларның кадыкшылы дээш чүүлдүг ажылдап турарлар. Сөөлгү чылларда колхозчуларга эмнелге дузаламчыны эки-жээн. Ол ышкаш «Мөрен» колхозунда көдээ клуб (эргелекчизи Дүдүп), «Кызыл сылдыс» колхозта ясли (эргелекчизи Чыртай) эки ажылдап турар.

Ынчалза-даа колхоз будурулгезин удуртур талазы-биле ол көдээ Советтиң ажылында четпестер чок дээн ол эвес. Ажыл-агыйның көл адыры мал ажылында улуг четпестер бар, ылангыя оон продуктулуу амдаа чавыс, тодаргайларга, «Мөрен» колхоз инектен сүт саалдазының, хойдан дүк кыргылдазының планын күүсетпээн, а малдың баш санын өстүрериниң планы чамдык чүүнгерге күүсеттинмейн базарының фактылары илереп турар.

Колхозка болгаш колхозчуларга хөй орулга киреринин база бир үнердөү болур ногаа ажылын сайзырадырынче кичээнгей салдынмаан. Көдээ ажыл-агыйны көдүрер талазы-биле партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын күүсеринче көдээ Совет бодунуң депутаттарының болгаш активиниң күүзүн ам-даа четпес мобилизастап турар.

Колхозтар будурулгелеринге кириишпес азы күш-ажылдың минимумун күүсетпес колхозчулар ам-даа хөй. «Кызыл сылдыс» колхоз тудут ажылының талазы-биле хожудан турар. Ол, бо чылын 18 чурттарга бажыңнарын тудар планныг тургаш, чүгле 10 бажыңнарны шалабула дооскан, оларның иштинде ажыглалга чаңгыс-даа бажың кирбээн. Ында эрги-даа, чаа-даа тутунган чурттарга бажыңнарының шынары куду, хөй кезиниң кладовкалары, крышалары кылдынмаан. Колхоз төвүнде херимнеттингеп бажыннар дыка эвээш. Ол хирезинде-ле колхозтуң пилорамазы ажыглал чок чыдар. Ол ийи колхозта ам-даа 50 ажыг өрегелер чурттарга бажыңнары-биле хандыртынмаан.

Колхоз будурулгезинге көдээ Советтиң удуртулгазын улам эки-жидериниң талазы-биле ажылдаарының дугайында Мөрен көдээ Советтиң даргазы эш Чыртай, Борбак-оол, Дүдүп, Ооржак, Ооржак, Ооржак

Көдээ корреспондентилериниң район чөвүлел хуралы

СЭКП-ниң Тес-Хем райкому чоокта чаа көдээ корреспондентилериниң район чөвүлел хуралын өрттирген. Хуралга «Бурунгаар» солуниниң ажылының дугайында эш Далааның илеткелин чугаалашкан.

Партияның XX съездизиниң база ажылчын болгаш көдээ корреспондентилериниң бирги область съездизиниң соонда көдээ корреспондентилериниң шимчээшкини Тес-Хем районда калбарганын база область болгаш район солуннарынга бижип турар авторларның көвүдээнин чөвүлел хурал демдеглээн.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың улус ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдер дугайында ап келген хемчегларын бүгү совет улус-биле кады амыдыралга боттандырбышаан, Тес-Хем районнуң ажылчы чоннарының чогаадыкчы эгелээшкининиң болгаш идепкейниң бедээнин көдээ корреспондентилер боттарының чагаларынга илередип турарлар.

Районнуң амыдыралын «Бурунгаар» болгаш «Шын» солуннарның арыннарында эвээш чыруудуп турарын санал бергеннер шыңгыы шүгүмчүлээннер. Мурнакчы фермаларның, бригадаларның болгаш малчыннарның, саанчыларның чедишкиннери, оларның дуржулгалары солуннар арыннарынга организастаттынмайн турар.

Чамдык көдээ корреспондентилерни оларның бижээни шүгүмчүлелдиг материалдары дээш кыза бээр ындыг таварылгалар районга тургулаан. Оон түннелинде эштер Сырат-оол, Чамзырай болгаш чамдык өске-даа кижилер солуннар редакцияларынче чагаалар биживестей биргилээн.

Парлаттынган-даа, парлаттынмаан-даа шүгүмчүлелдиг материалдар үре-түнел чок артыш турары чөвүлел хуралга болган саналдардан илерээн.

СЭКП-ниң XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң «1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайлары» деп илеткелиниң тезистерин ажылчы чоннарның ортузунга калбаа-биле таныштырып тайылбырлаары амгы үеде көдээ корреспондентилериниң соңгаарладып болбас соруглазы болуп турарын чөвүлел хуралдың киржикчилери бир үн-биле демдеглээннер.

Эки түннелдер-биле чергелештир четпестер хөй

Чөөн-Хемчик районнуң хереглекчилер кооперациязының ажылдакчылары чурттакчы чоннуң үлетүр болгаш аш-чем бараанларынга негелдезин хандырарынга чамдык чедишкиннерни чедип ап турар.

Садыг четкилериниң ажылдакчылары хереглекчилериниң мурнунга өлүмзө-биле ажылдаарынга, оларның негелделерин чөптүү-биле көөрүнге болгаш хандырарынга шудургу ажылдап турарлар. Оон түннелинде райхереглекчилер ниитилели үшкү кварталда бараан саарылгазының планын 115 хуу, он айларның планын 112 хуу, а хөй-ниитиниң чемненилге черлери-биле катай он айларның планын 109 хуу күүсеткен. Райпо бо чылдың он айларының дургузунда чурттакчы чонга эткен чылдың ол-ла үезинге бодаарга 5 миллион рубльге хөй бараанларны садыглаан.

Аш-чем болгаш үлетүр бараанларын садып саарарынга, саарылга планын доддур болгаш ажыр күүседиринге эки ажылдап турар кооперасчылар хөй. Чадаана хоорайда өртээн чигеткен бараанар магазининиң эргелекчизи эш Э. Данилова мурнакчы садыг ажылдакчыларының бирөөзинге санаттырып турар. Эш Данилова бараан саарылгазының он айлар планын 127 хуу, октябрь айнынын — 122 хуу күүсеткен. Оон магазини өй-шаанда ажыттынып, ишти үргүлчү арыг-шевер, үлетүр болгаш аш-чем бараанларны аай-аайы-биле көрүштүг кыдыр делгеттинген турар. Саарылганың он айлар планын «Хорум-Даг» колхозта магазин эргелекчизи эш Хохряков — 121 хуу, «Искра» колхозта магазин эргелекчизи эш Чинлюл — 117 хуу күүсеткеннер. Хереглел кооперациязының системазында олар ышкаш мурнакчы ажылдыг садыг ажылдакчылары хөй. Чамдык Чадаана, Хөндергей болгаш өске-даа сумуларда магазин эргелекчилери магазиннеринче бараан сөөртүп чедирип алырында орук аайы-биле автомашиналарны ажыглап, мал фермаларынга бараанларны садыглап турарлар. Оон лузазы-биле райпо бо чылын сайгарылганың чарыгдалынга 378 муң рубльди камнап алырын чедип алган.

Садыг шугумунда эки түннелдер-биле чергелештир райпонуң ажылында шыңгыы четпестер ам-даа бар. Райпо баштаар черл, оон садыг килдизи көдээ магазиннерже бараанар хуваалдазын шын эвес чорудун турарындан колхозчуларга чугула херегледиң бараанлары четпейн турар. Оон хараазы-биле чамдык магазиннер бараан саарылгазының планын күүсетпейн турар. «Коммунизмче орук», Ленин аттыг колхозтарда, райулетүр комбинадының Кулун-Дүжерде ыяш участогунга, хөмүр даш шахтазында директор, Чадаана АТБ-зының чанында магазин бараан саарылгазының планнарын күүсетпейн турарлар. Ылаңгыя «Коммунизмче орук» колхозтуң Хорумнуг-Кежигде магазиннинге бараан үзүктелир чорук чаңчыл болган. Колхозчулар хереглээн бараанын Чыраа-Бажында магазиннден, а чамдыкта Чадаана хоорайның магазиннериннден кээп садып ап турар. Ол колхозтуң Чыраа-Бажы суурунда магалиннин бажыңы дакпыш. Оон хараазы-биле ында бараанар холушкак чыдып турар. Бо айтырыгны дарый шиитпирлээр турбуже, ону алгыдарын райпо баштаар чери 1960 чылда көөр деп турар. Чамдык көдээ магазиннер эргелекчилери бараанны чүгле колхоз төвүнге садыглаары-биле кызыгаарлаттынган, фермаларда, кышталарда малчыннарга чедирип садыглаарын организаставайн турда, райпонуң удуртукчулары ол байдалды херекке албайн турар.

Райпонуң столоваязы болгаш чайнаязы бо чылын чаңгыс-даа квартал планнарын күүсетпээннер. Столовая биле чайнаяның ажылының багайы кухняларның багай ажылы-биле тайылбырлаттынар. Он айлар дургузунда столовая биле чайнаяның ажылын эрткен чылдыынга дөмейлээрге бо чылын 424 муң рубль эвээш орулганы алган. Янзы-бүрү чемнерниң аттарын менюга бижиседаа, кухнада оларны белеткеп турары кончуг эвээш ийикпе, харын шуут чок болгулаар. Ниитиниң чемненилге черлериниң буфеттеринде кухня чемнерин сатпайн турар. Чайная болгаш столоваяда национал чемнер эвээштен харын чок болуп турар. Сүттен база ногаа аймаандан кылган чемнер ховар. Райпонуң Чадаана хоорайда сүт садар ларегунда сүт чок болуп турар. Хоорайның продукт садыгларында эът, саржаг, далган аймаан сатпайн турар.

Магазиннер болгаш ниитиниң чемненилге черлери хирлиг. Садыг ажылдакчылары хереглекчилерниң айтырыг, саналдарын, негелделерин өөренип көрбес чорук база бар. Шак ындыг магазин эргелекчилери Хорум-Дагда эш Хохряков, Ийиеде М. Иргит болгаш оон-даа өскелер болур. Көдээ магазиннерниң хөй нуруузу айның сөөлгү хүннерин отчеттар дужаарынга, ревизиялар база бараан алыр дээш чоруушкуннарга чарыгдап турар.

Райхереглекчилер кооперациязының ажылында эң-не кол четпес чүве болза ажылдакчыларның үргүлчү хөй солчуушкуну болур. Райпонуң системазында ажылдап турар 200 кижиден бо чылын 102 кижи ажылдан үнген болгаш 76 кижи ажылга хүлээп алдынган. Оон иштинден садыг ажылдакчылары 21 кижи солушкан. Бо чорук райпо баштаар черинин (мурнунда даргалары турган эштер Березкин биле Салчактың), ында партия эге организациязының кадрларны кижизидер, оларны ажылга быжыктырар талазы-биле четпес ажылдаанындан болуп турар. Райпонуң системазында өре-самчыгдалдын түңү хөй. Амгы үеде 112 муң рубльдиң өре-самчыгдалы, оон иштинден 13 кижиниң кырында 52 муң рубльдиң самчыгдалы саналттынып турар.

Хуучуларның хуралдарын кончуг хаая чыыдырып турар. Көдээ болгаш хоорай магазиннериниң эргелекчилери, райпо баштаар чери-даа хуучуларның мурнунга отчеттарын хаая берип, оларның санал-онаалдарын чедир үнелевейн турарлар. Моон-биле кады хуучуларның хүрээлери өспейн турар.

Райпонуң ажылын харыылап турар СЭКП райкомунуң секретары турган эш Горшков болгаш райкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Базыр-оол хереглекчилер кооперациязының ажылын удуртпайн турганнар. Харын эш Базыр-оол райпонуң баштаар чериниң хуралынга сөөлгү айларда олуржуп көрбээн.

Райпонуң баштаар чери (даргазы эш Горшков, садыг килдизиниң эргелекчизи эш Салчак), ында партия эге организациязы (секретары эш Кулешова) райпонуң ажылында четпестерни чайладыры-биле шиитпирлиг хөмчегларни ап, ажылдакчылар ортузунга кижизидилгелиг ажылды дыңзыдары чугула.

М. СЕВЕН,
«Шынның» корреспондентизи.

ТУРАННЫҢ УРУГЛАР ЯСЛИЗИНДЕ

Партияның XXI съездизинге Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистериже улуг сонуургалдыг, кончуг кичээнгейлиг номчуп, таныштым деп Мария Васильевна дыка сорук киришкиннигг чугаалап эгеледи. Ону дыңнап олура, ол-даа кайгамчыктыг документ дээрзин бадыткавышаан, оон болгаш коллективтиң ажыл амыдыралындан допчузу-биле-даа болза таныжар-дыр деп бодааш, улам кичээнгейлиг чугаалажып эгеледи.

Ол Туран хоорайның уруглар яслизиниң повары болуп ажылдаанындан бээр ам таптыг-ла онгу чылче бар чыдар. Бо эрткен үениң иштинде бодунуң кызымаккай күш-ажылы-биле коллективте мурнакчыларның одуруунга туржуп келген.

— Ёлуг-ла ясли назылыг уруглар кижизидип эгелээнивистен бээр ам чаа дөрт чыл ажып тур, мурнунда бо хоорайга уруглар сады болгаш кожавыс колхозтуң уруглар яслизи ажыттынмаанда хоорайның 1 хардан 7 хар чедир назылыг уругларының нургулайы биске турган, чурттаар, турар чери-даа чедишпес, бо кухняны эрткен чылын чаа кылып алган улус болгай бис, ынчангаш кухнявыс база уруглар турар бажыңның бир өрөөлин эжелээнинден дыка дапкыш турган. Амгы бистиң уруглар турар бажыңнарывыска чордуңар бе? деп Мария Васильевна менден айтырган, таарымчалыы-даа кайгамчыктыг чүве-ле болгай дей тыртып кагды.

Шынавыла, олар эрткен чылдан бурунгаар дөрт өрөөлдиг бичии бажыңның бир өрөөлинге кухня тутпушаан аңаа янзы-бүрү назылыг хөй уруглар туруп турган болза ам райкүүскомнуң эргиде турган бажыңын бүрүн алган боттарынга таарыштыр дейип алган болдулар. Эргиде турган бажыңын чүгле эмиг эмер бичии уруглар бөлүү турар кылган, чаа алганы бажыңында ортумак назылыг болгаш элээди уруглардың ийи аңгы бөлүүн үзүп алганнар.

— Яслини мынчаар алгытканы кижизидикчилериниң бичии чаштарга шын кижизидилгени берип, ажылдың организастыг байдалын тургузуп алырынга биске улуг дузаны чедирген деп ясли эргелекчизи Рена Фоминична чугаалап турар. Яслиде уруглардың хеп уштур, азар чери болгаш чунар база албаннаар черлерин аңгы-аңгы өрөөлдерде ылган. Калбак-калбак улуг хевистер чаткан делгем өрөөлди ойнаар чер ылгаш, ында янзы-бүрү ойнаарактарны чурум чыскаалдыы-биле делгеп каан. Ол ышкаш уруглардың улуур өрөөлдери база-ла бөлүктер аайынче аңгы-аңгы, оларның кеткен идикхеви болгаш оруннарының хереклелдери шуптузу арыг-силиг. Яслиниң бо бүгү байдалынга ада-иелер дыка тааржып, өөрүп четиргенин илередип турарлар.

Уруглардың чип турар чеми кончуг шынарлыг. Мария Васильевна бичии чаштарга таарыштыр чем белеткеп, янзы-бүрү блюталарны уруглардың бөлүктериниң аайына таарыштыр тургузарынче кол кичээнгейин угландырып келген. Повар чемни аваа-ла туткаш ыла бербес, оон столунуң кырындан А. Туранның чем белеткээриниң бүгү хевирлерин тодаргай бижээни тускай ному кажан-даа ыравас. Ук ном поварның чоок сүмелекчизи болу берген.

Оларның кожазында «Кызыл тараачын» колхозтуң төп сүт-бараан фермазы сүт, сметана, творог-биле кухняны үзүк чок хандырып турар. Коллектив кежигүннери час келири билек-ле боттарының дузалаар ажыл-агыйынга ажылдаап турупторлар. Ынчангаш кухня огород үнүштери-биле үргүлчү эки хандырылгалыг болуп турар.

СЭКП ТК-ның Бирги секретары Н. С. Хрущевтуң партияның XXI съездизинге илеткелиниң тезистерин Мария Васильевна Подольская-биле база катап чугаалажы бердивис. Оон чугаалааны:

— Тезистерде бижип турарындан алырга чаа чылдан эгелеп чуртта эвээш шалын ап турар улустуң шалыңын өстүрериниң хемчегларын алырын база сүмелеп турардыр. Эрткен чылдарда болгаш амгы үеде-даа мээң ап келгеним шалыным 360 рубль чүве болгай. Партияның ада сагыш салыышкынынга бүргеткенимге бүгү совет улус-биле бир дөмей өөрүп тур мен деп ол чугаалады.

С. ТАС-ООЛ.

Редакциядаа чагаалар

Эргелел аппарады улуг, а учёт, отчёт будулчак

Улуг-Хем районнуң «Улуг-Хая» колхозунда учет болгаш отчет сандаргай байдалда. Бригадирлер колхозчуларның ажылдаан күш-хүннериниң учедун чүгле саададып кирип турар эвес, харын чамдыыын учетка кирбейн баар таварылгалар үргүлчүлевишаан.

Колхоз он ажыг чыл туруп келген хиреде-ле күш-хүннериниң норма-чижээн чогаадып, бүгү колхозчуларның хуралынга бадылатпаан. Бригадирлер болгаш учетчиктер чамдыкта ажылдың бир адырынга турган колхозчулардан кым канчаар ажылдааның түс-түс биживейн, кылдынган ажылдың түңнелин ажылдаан-даа, ажылдаваан-даа колхозчуларга деңнеп бижип турар. Бо чорук ак-сеткилдиг колхозчуларның ажылдаар сонуургалынга моондак болуп, ажыл-ишчи эвес кижилерге ажыглал болуп турар.

Ажылга чедишпейн турары ол-бе дээш көөрге, колхозтуң ажыл-агыйының хемчээли чамдык улуг колхозтарга бодаарга ындыг-ла улуг эвес, а эргелел аппарадында кижилер хөй болуп турар. Колхоз 1500 га хире тарылга шөлдүг, 8 муң ажыг баш малдыг, эрткен он айларның түңнелинде 700 муң ажыг акша орулгалыг болган хирезинделе хову ажылында 3 бригадир, 2 учетчик, 2 склад эргелекчизи, мал ажылында 3 бригадир, 3 учетчик ажылдап турар. Олардан аңгыда агроном, зоотехник бала бар. Оон ыңай кандыг-даа ажылды тускай харыылавайн турар колхоз даргазының оралакчызы бар болгаш бухгалтерияда 3 кижи ажылдап турар.

Эргелел аппарадында бо хире хөй кижилер турда-ла чүгле күш-хүннериниң эвес, харын малдың болгаш эт-хөренгинин учет, отчеду база дендии кошкак. Бо чорук колхозтуң экономиказының көдүрүлүшкүнүнге таарымчалыг эвес. Моңу эде көөр өйү келген.

А. СОСКАЛ.

Ажылда четпестерни чайладыр

Эът болгаш саржаг белеткелериниң районнар аразының Чадаанада конторазы (директору эш Сидеренко) Сүт-Хөлде бодунуң салбырынга практиктиг дузаны чедирбейн, оон ажылынга контрольду боттандырбайн келген.

Чадаана конторазының болгаш Сүт-Хөлдүң район организацияларының талазындан хайгааралдың кошкаан ажыглап алгаш, Суг-Аксында салбырның эргелекчизи эш Черменов бодунуң ажылынга харыысалга чок чорукту болдуруп турар. Хүлээп алдынган малдарын ажаалдазын бавсыраткан түңнелинде чамдык малдар өлүп-хораар чорукка таваржып эгелээн, а кажан малдар семис турда, оларны сайгарар талазы-биле хемчеглер алдынмаан.

Эът болгаш саржаг белеткелериниң Чадаана конторазының Сүт-Хөлде салбырының ажылында четпестерни шиитпирлиг чайладыр херек.

О. ОПУШТАЙ.

Электростанцияларны доктаамал ажылдадыр

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң сууру каш чыл бурунгаар электри чырыы-биле бүрүн хандыртынган турган. Аңаа турган экспедиция черинин электростанциязын колхозка шилчидип берген. Артельдиң баштаар чери (даргазы эш Мактар) ол техниканы чогуур үезинде септеп, ону суг-биле бүрүн хандырып күш четпээнинден станция ажылдавастаан. Чүгле колхозчуларның бажыңнарынга эвес, пилорама, дээрбе черлериге электроэнергия чедишпейн турар.

С. СУНДАК.

* * *

Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозу сөөлгү чылдарда элээн чаартыныр өскен болгаш чаагайжыдылга талазы-биле өбласта база бир чүгээр суурларның бирээзи болуп турар. Ындыг болза-даа колхозтуң электростанциязы бо күстен бээр орта ажылдавайн келген. Станцияның барык-ла бүдүн кежээ дургузунда долузу-биле ажылдаан хүнү чок болуп турар. Ол ышкаш радио дамчыдылгазы база-ла орта ажылдавайн турар.

Т. САНДАН.

* * *

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» колхозунга электростанцияны ажыглалга киргенинден бээр 6 чыл четкен. Колхоз суурунда электростанция ажылдап турза-даа чуртталга бажыңнарының хөй кезиинде электри удаазыннарын киирбээн. Ол ышкаш суур чоогунда фермаларда болгаш өске-даа бүдүргүлге черлериниде электроэнергия чок болуп турар.

В. ТУМЕН-ООЛ.

* * *

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң электростанциязы сөөлгү каш чылдардан бээр доктаамал ажылдавайн келген. Артельдиң баштаар чери колхозчуларның иштинден тускай механикти өредип албайн, чыл бүрүде станцияның механигинге өскээртен 3—4 кижини хөлезилеп ап турар. Станцияның кудуун хандыр каспаанындан кышкы үеде суг чогундан ол ажылдавайн турар.

Х. КАРА-ООЛ.

тык чоруун соксадыр үе ам даг артында эвес дээни ол-дур.

Бо бүгү байдалдар боттарының аразында тудуш харылзаалыг. Оларның түс бүрүзү болгаш ботботтары-биле хозбаштыр каттыштырары ССРЭ-ниң кол экономиктиг сорулгазын күүседиринге эң-не таарымчалыг чаагай байдалдарны тургузуп турар.

* * *

Амгы үениң байдалдарында, ССРЭ-ниң улус ажыл-агыы хөгжүлденин чаа үе-чадазында туруп турунда, Коммунистиг партия болунуң XX съездизинге элээн үр хуусааларда перспективтиг планны ажылдап кылыр сорулганы салган. Ол планның кол-кол хевирлериниң алыс бүдүргүлгезиниң талазы-биле ажар, а өске чамдыктарының талазы-биле АКШ-тың ССРЭ-ниң хөгжүлдезинин контроль чурагайлары ССРЭ-ниң кол экономиктиг сорулгазының

„Коммунизм тургузуушкунунуң тодаргай программазы“

СЭКП-ниң XXI съездизинге Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин даштыкыда нанчаар көрүп турары

Совет Эвилелиниң улус ажылагыйын хөгжүдериниң чеди чыл планының төлевилели бүгү делегейде миллион-миллион кижилернин кичээнгейин хаара тудуп, даштыкы парлалганың үнелеп көрүүшкүнерин хайныктырып үргүлчүлеп турар.

Синьхуа агентилелиниң дыныздып турарын ёзугаар алырга, 1959 — 1965 чылдарда Совет Эвилелиниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң улуг-чаагай планынга кыдат улус изиг байыр чедирип турар. Кыдат-совет найыралдың төп эргелели болгаш кыдат-совет найыралдың Пекин ниитилели чугаалажылга организастаан, кыдат-совет найырал ниитилелиниң харыысалгалыг ажылдакчылары, янзы-бүрү партияларның болгаш хөй-ниити организацияларының төлөлекчилери, Кыдаттың Улустуң хосталга армиязының дайынчылары, журналистер болгаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 41 чыл ооның байырлалының үезинде чоокта чаа Совет Эвилелиге чораан, кыдат ажылчы чоннарның төлөлериниң кежигүнериниң чамдызы аңаа киришкен. Чугаалажылганың киржикчилери Совет Эвилелиниң улуг планын изин-биле деткип турарын илергейлээн.

Кыдат ажылчы чоннарның төлөлериниң удургукчузунуң оралакчызы, улустуң политиктиг консультативтиг чөвүлелиниң Бүгү-кыдат комитединиң даргазының оралакчызы Бурханның эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистеринге хамаарыштыр чугаалааны болза: Совет Эвилелиниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң улуг планы-биле бүгү делегейниң депшилгелиг кижи төрелгетени өөрүп болгаш сорук кирип турар. Бо чаа план марксизм-ленинизмниң чаа улуг тиилелгезиниң база демдээ болуп турар. Ол улуг планны изин-биле деткип турар бис.

Ооң соонда кыдат ажылчы чоннарның Совет Эвилелинге чоокта чаа чораан төлөлериниң кежигүнү Ли Дэн-чжи Совет Эвилелиниң чеди чыл планы — бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузалыг улуг план дээрзин айыткан. Ол планны боттандырары империализмни бүгү талалыг тиилеп үнеринге чугула рольду ойнаар.

Чеди чыл планын амыдыралга боттандырары социалистиг лагерьниң күштерин улам-на быжыглаар болгаш империализмге аар согуушкунну таварыштырар дээрзин чугаалажылганың хөй-хөй киржикчилери демдеглээннер.

Совет чеди чыл планын чарлаары бүгү кижи төрелгетенниң, ылаңгыя национал хамаарышпас чорук дээш демисежип турар чурттарның ажылчын аңгызының болгаш капиталистиг чурттарның база бүгү ажылчы чоннарының социализмче түткүлүн быжыглап, оларның бүзүрелин болгаш демиселчи тура-соруун кедүрген деп чугаалажылганың киржикчилери демдеглээннер.

Совет Эвилелинге коммунизмны тургузарының улуг программазын Румын Улус Республиканың ажылчы чоннары чугаалажып үргүлчүлеп турар. Бухарестите, Гривица Рошие районга, Сталин аттыг, Н. Бэлческу аттыг районнарга 1800 чыгам беседалар болуп, оларга 66 мүн чыгам ажылчы чоннар киришкен.

Гривица Рошиениң демир орук мастерскаяларының ажылчыны Думитру Нистор болган беседаларның бирээзинге мынча деп чугаалаан. «Совет Эвилелиниң амгы болгаш келир үелерде улуг чедишкиннериниң үндезини — марксизм-ленинизмниң өөредиин чайгылыш чок ажыглап турар Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының гениалдыг удуртулгазында. Совет Эвилелиниң тиилелгелери бистиң тиилелгелеривис база болуп турар. Бистиң партиявыс бистерни ол-ла оруктап аппар чыдар. Совет Эвилели-биле болгаш социалистиг лагерьниң өске-даа бүгү чурттары-биле кады социалистиг чаа амыдыралды тургузарынга улам-на улуг чедишкиннерни чедип алыр бис дээрзинге бүзүрелдиг бис».

Вьетнамның «Нян зан» солуну СЭКП-ниң XXI съездизинге Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин бүрүү-биле парлап эгелээн. Ооң-биле холбаштыр ол солун мурнуку чүүл үндүрүп, ында мынча деп бижээн: «Сөөлгү он чылдарның дургузында Совет Эвилели бодунун экономиктиг хөгжүлдезиниң чаа планын көдүрүп үндүрген санында-за делегейниң хөй-ниитизи ону магаалашкын-биле көрүп келген. Амгы чеди чыл планы бүгү делегейге бодунуң хемчээлиниң талазы-биле көстүп көрбээн үнелеп көрүүшкүнү болдурган, чүге дээрге коммунизм тургузуушкунунуң баштайгы тодаргай программазык кижи төрелгетен алганы ол. Социалистиг болгаш капиталистиг системаларның аразында экономиктиг тайбың чарыш шиитпирлиг үе-чадазында кирген».

Чаа чеди чыл планының кол сорулгаларын тайылбырлааш, ол солуннуң онзалаң демдеглээни болза, совет улустуң эрге-ажыктары бүгү делегейниң ажылчы массаларының эрге-ажыктарындан чарылбас. ССРЭ-ниң чеди чыл планының төлевилели вьетнам улуска сорук киирикчи кайгамчык улуг үлегер-чижек болур деп бо солун түүлүнүң түңнелинде бижээн.

Кыдат Улус Республикада улуг металлургия заводтарындан аңгыда, тус черге ужур-дузалыг улуг эвес бүдүрүлгелерни тургузуп турар. Олар улусчу коммунаны, улус хереглелиниң бараанарын бүдүрүп үндүрер мастерскааларны металл-биле хандырып турар. Металл бүдүрүлгезиниң мурнакчыларының аразында — Хэнань провинциязының Лушань уездизинин ажылчыннары кирип турар. Олар хүн бүрүде бир муң тонна металл эзилдирерин чедип алган. Дээре бүдүрүлгечилерниң аразында — хереөженнер хөй.

Чурукта: Металл бүдүрүлгезинде улуг чедишкиннерни чедип алган хереөженнериң эзилдирикчилер бригадазы.

Фото Ган Мао-линнии. Синьхуа агентилели.

Социалистиг тургузуушкуннуң активчи-хереөженнериниң Бүгү-кыдат слёдунуң ажыттынганы

ПЕКИН. (СЭТА). Социалистиг тургузуушкуннуң активчилери-хереөженнериниң Бүгү-кыдат слёду декабрь 3-те Пекинде ажыттынган. Слётта КҮР-нүң кодээ ажыл-агыйының алдарлыг ажыл-ишчилери, үлетпүрүн болгаш транспорттуң мурнакчылары, башкылар, эмчилер, эртем ажылдакчылары—шупту 2,5 мүн ажыг кижи олуржуп турар.

Кыдаттың Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң өөрүнээзиден хереөжен төлөлерге ККП-ның ТК-ның политбюро кежигүнү Пын Дэ-Хуай байыр чедирген. Бистиң улуг төрөөн чуртувус бо чылын төөгүде эң улуг бүгү талалыг шураашкынны доозуп турар. «Партиның чиңгине шугумун удуртулга болдурбушаан, кодээ ажыл-агый болгаш үлетпүр бүдүрүлгезин шиитпирлиг кодүрер дээш демиселди бүгү кыдат улус эгээртпинмес энергиязы-биле чорудуп турар деп Пын Дэ-Хуай чугаалаан. Ниитилел бүдүрүлгезин дүрген темпилер-биле хөгжүдер, бүгү чуртту ноорту индустриализастаарын, кодээ ажыл-агыйны механизастаарын болгаш электрижидерин боттандырар, Кыдат — культура, эртем болгаш техника талазы-биле делегейде эң-не мурнакчы турушка үнген база амгы үениң үлетпүрлүг, кодээ ажыл-агыйлыг, эртемниг болгаш культуралыг улуг социалистиг күрүне кылдыр хуулган турзун дээш, культурлуг болгаш техниктиг революцияны делегедип үргүлчүлээр ужурлуг бис деп, Пын Дэ-Хуай чугаалаан.

Кыдаттың хереөженнериниң калбак массазы социалистиг тургузуушкуннуң хереөнде улуг күш болу берген. Хөй-ниитиниң амыдыралынга болгаш хөй-ниитиниң ажылынга калбаа-биле киришпишаан, олар боттарының аргаларын болгаш талантыларын бүрүү-биле хөгжүдүп турарлар.

Келир 1959 чыл «бистиң төрөөн чуртувустуң нуурун үндезини-биле чаартыр дээш үш чылдың шыңгыы демиселиниң шиитпирлиг чылы болур» деп Пын Дэ-Хуай медеглээн. Партияның болгаш эш Мао Цзэ-дунуң удуртулгазы-биле Кыдаттың хереөженнери бүгү улус-биле кады төрөөн чурттуң социалистиг тургузуушкунунуң улуг хереөнге уламна улуг салыышкынны киирерингe бүзүрел турар бис деп, Пын Дэ-Хуай түңнелинде чугаалаан.

Профэвилелдериниң Бүгү-кыдат федерациязының күүскомунуң даргазының оралакчызы Сюй Чжи-Чжэн болгаш демократтыг аныяктарның бүгү-кыдат федерациязының Национал комитединиң даргазы Лю Си-юань олар слётка база байыр чедиргеннер.

Кыдатта электроэнергетиктиг баазаның калбарганы

ПЕКИН. (СЭТА). 1957 чылга деннээрге бо чылын Кыдатта электроэнергия ажыдап үндүрери 47 хуу улгаткан.

Хуанхэ хемниң ГЭС-зинде, Хубэй можуда Ханьшуй хемде болгаш Аньхуэй можуда Диниде Люцзяся, Аньгося гидро-бедиплериниң тудуушкуну айыттынган хуусаалары-ның бетинде эгелей берген. Ол гидростанцияларның ниити күчүзү 3300 мүң киловаттан ажыг болур.

Юньнань Можуда күчүлүг чеди гидро-электростанцияларның болгаш одалга-биле ажылдаар үш улуг электростанцияларның тудугларын чорудуп турар. Оларның ниити күчү 2,4 миллион киловатка деннежир. Ол 10 улуг электростанциялар болза, ийиги беш чылда туттунуп турар улуг-улуг электростанцияларның баштайгы бөлүү болур. Оларның сези үлетпүрге электри тогун келир чылын-на берип эгелей бээрлер.

Улуг электростанциялар-биле чергелештир Кыдатта улуг эвес электростанцияларны тудары дээш шимчээшкин эгелээн. Үлетпүрүн электроэнергиязын ооң өске адырларына, ылаңгыя металлургияга ажыглаар кылдыр хостаар дээш, хаттың, сугнун болгаш бустун күжүн ажыглавышаан, фабрикаларда, заводтарда, кодээ районнарда ажылчыннар болгаш тараачыннар улуг-улуг агрегаттарны тудуп тургускулап турарлар.

Хубэй можуда ниити күчүзү 25 мүн киловатт күштүг 13 мүн ажыг улуг эвес электростанциялар бо чылын электри тогун берген. Сычуань, Гуандун, Хубэй можуларда 140 мүн киловатт күштүг барык 4 мүн кодээ ГЭС-тер туттунгулаан.

Индияга атомнуг электростанцияларны тудар дугайы

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияның парламентизиниң штаттар чөвүлелинге чүве чугаалап тургаш, премьер-министр Дж. Неру атомнуг энергия талазы-биле Индияның комиссиязы атомнуг электростанцияларны 10 — 15 чылдарның дургузунда тударының программазын ажылдап кылган деп дыннаткан.

Чурттуң хөгжүлдезиниң үшкү беш чыл планының төнчүзүнге чедир, тодаргайлаарга, 1966 чылга чедир ниити күчүзү 1 миллион киловатт атомнуг электростанцияларны тударын программаның баштайгы үе-чадазы көрүп турар.

Алжирде дайын чорудулгалары

КАИР. (СЭТА). Алжирниң национал-хосталга армиязының дээди командылал чериниң төлөлекчизи Алжирде француз шериглерге удур национал-хосталга армиязының кезектериниң эрткен недельде чоруткан тулчуушкуннарынга 452 француз солдаттар база офицерлер өлүрткен болгаш 200 кижи балыглаттырган деп Каирге медеглээн.

Алжир патриоттар шеригниң дөрт демир орук эшелоннарын буза девискен болгаш француз шериглериниң 49 туруштарын база шеригниң 29 таныныл черлерин артиллерия болгаш пулемет-биле боолап тургулаан; француз шериглериниң 27 автомашиналарын болгаш бир танказын чок кылган; шеригниң үш самолёттарын аңдара аткан, дыка хөй саныг француз шериг чепсээн болгаш ок-чемзээн эжелеп алган.

ГДР-ниң Улус палатазының хуралы

БЕРЛИН. (СЭТА). ГДР-ниң улустуң дээди төлөлелгезиниң — Улус палатазының хуралы декабрь 3-те болган. Улус палатазынга ноябрь 16-да сонгуттурган 400 депутаттар хуралда залды эзлепкен турган. Элээн хөй чурттарның дипломаттыг төлөлекчилери аалчылар болуп, хуралдаар залга олурган.

Улус палатазының улуг назылыг депутаты, немец ажылчын шимчээшкининиң хоочун кижизи Отто Бухвиц хуралды ажыткан.

Ооң соонда ГДР-ниң Улус палатазының президиумунуң даргазын болгаш ооң оралакчыларын сонгаан. Улус палатазының Президиумунуң даргазынга база дагын И. Дикман бир үн-биле сонгуттурган.

И. Дикман, аңза көргүскен идегел дээш Улус палатазының депутаттарынга өөрүп четиргенин илергейлээш, ажылчын-тараачын күрүнеи улам ыңай быжыглаарынга Президиумнуң кежигүннери бүгү күжениишкиннерин салыр дээрзин депутаттарга бүзүреткен. Герман Демократтыг Республиканың президентизи Вильгельм Пикке ГДР-ниң бүгү чонунун болгаш Улус палатазының депутаттарының өөрүнээзинден чүректиг ханызындан байырны диңмиттиг адыш часкаашкыннары болуп турда ол дамчыткан.

Ооң соонда Улус комитеттериниң кежигүннерин сонгаан.

ГДР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы албан-дужаалга база дагын О. Гротевольду сумелээр деп ГСЧП ТК-ның пленумунуң шиитпирин И. Дикман номчаан. Улус палатазының депутаттары ол дыңнадыгны диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан. Министрлер Чөвүлелиниң даргазынга О. Гротевольду Улус палатазы база дагын бадылаан.

Бо чылдың декабрь 8-те Улус палатазының өөлчеглиг хуралы болуп, чаа чазактың политиказын аңаа тайылбырлаар деп И. Дикман дыңнаткан.

Берлин айтырыының талазы-биле Совет чазактың ноталарын дугайты Улус палатазының Президиумунуң медеглелин хуралдың түңнелинде бир эп-сеткилдиг хүлээп алган. Потсдам дугуржулгазының бүгү-ле кол түүлдерин эң дерзин ёзу-биле үргүлчү үреп, герман айтырыг талазы-биле дем каткан политикага, милитаризмни болгаш фашизмни дазылыңдан узуткаарынга үндезилеттинген политикага хамаарыштыр антигитлержи коалиция талазы-биле эвилелчилерниң боттарынга байырладыг алган хүлээлгелерин үргүлчү үреп келген барымын талакы күрүнелер боттарының эжелеп алганы герман найыслалдың кезээнде интервентилер ышкаш быжыглаттынып алганнар деп медеглелде чугаалап турар. Олар Барымын Берлинни—АКШ-тың 50-ги штады, нацияларның британ дем кадылгазының кежигүнү болгаш Францияның ийиги алжир колониязы ышкаш аянныг кылдыр — шераг шивээзи болгаш фронтучу хоорай болдурганнар, оңу ГДР-ге улур, Совет Эвилелинге болгаш бүгү социалистиг лагерье улур боттарының психолотуг дайынынга плацдарм кылып алганнар.

Совет нота бүгү делегейге мынчалдыр тодаргай медеглеп турар:

1. Немец найыслал — Берлиниң чамдызын эжелеп үргүлчүлээринге эргениң бичин-даа бол үндезини чок болуп турар.

2. Барымын Берлин база-ла эрге ёзугаар Герман Демократтыг Республиканы болуп турар.

3. Барымын Берлиниң чурттакчылары өй-тавында бойдалдарга база дагын чурттаарының болгаш ажылдаарының аргазын черле алыр ужурлуг. Европаның чүрээнде дайынның өлүмүг айыылдыг одаан узуткаан турар ужурлуг.

ГДР-ниң политиказының кол принциви Европага болгаш бүгү делегейге тайбыңны камгалаарынче болгаш хандырарынче, Германия-биле тайбың кереөзин чарарынче база ийи герман күрүнелерни демократтыг болгаш тайбыңга ынакшылдыг чаңгыс күрүне кылдыр катап каттыштырар төлээде, оларны чоокшулаштырар сорулга-биле конференцияны тургузарынче түткүүр болур деп медеглелде чугаалап турар. Ол улуг-чаагай сорулгаларны чедип алырының нүүрүнде, Барымын Берлинге хостуг хоорайның ёзу-чурумун тыпсырынга болувустуң чөпшээрежилгевистиң дугайын медеглеп тур бис деп медеглелде чугаалап турар. Амдыгаа чедир совет органнарның боттандырып келгени эрге-хүлээлгелерни бистерге дамчыдып бээри-биле холбаштыр бистерниң мурнувуста турар сорулгаларны Берлиниң бүгү чонунуң эрге-ажыктарынга таарыштыр аксеткилдиг күүседиривисти база медеглеп тур бис. Моон-биле Тайбыңны болгаш немецтерниң тайбың катап каттыжышкынының хереөнге, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун бүгү немец нацияның бистерден дүрүм ёзугаар негеп турары ышкаш кылдыр кошкадырының хереөнге база бир улуг салыышкынны киирген ивис ол болуп турар деп чүвени билир бис.

ГДР-ниң Улус палатазының хуралы доозулган.

Францияда чагырыкчы чаа партияның организастаттынып турары

ПАРИЖ. (СЭТА). ЮНР партияның (чаа республиканы камгалаарының эвилели) Төп Комитеди декабрь 3-те Национал хуралга сонгулдаларның сөлүнде политиктиг байдалды чугаалашкан, республиканың президентизинге генерал де Голльды сонгуурунга «идепкейлиг киржиринче» ол партияның кежигүннери бүгү депутаттарны кыйыргган. Комитеттиң ол хүн чарлаан медеглелинде ЮНР-ниң парламент бөлүүнге метрополиага сонгуттурган 192 депутаттар санаттынар деп чугаалап турар. «Монд» солуннуң дыннатканынан алырга, ЮНР-ни моон сонгаар национал-дың масштабында ажылдап турар политиктиг партия болдурар дээш, сонгулдалар мурнуу чартыында ЮНР-ге бактаап кирип тургулаан бүгү бөлүглежиишкиннерни тарадыр деп шиитпирни хүлээп алган.

Элээн хөй дегольчу бөлүглежиишкиннерни каттыштырган чагырыкчы партия ЮНР-ниң демократтыг ёзуга улур сонгулга системазын, а ол ышкаш парламентиге хөй олутту эжелээр дээш де Голльдуң адын ажыглап турганы билдингир болгай. Ол бодунуң сорулгазын чедип алган болгаш оортан бээр-ле Национал хуралда эң улуг бөлүглежиишкин болуп, чөвүн үзелдиглериниң күжүн, социалистиг партияның баштыннарының политиказын чарылдырарынга, а ол ышкаш колониснчи бөлүктериниң шовинистиг болгаш националистиг хөөннерин өөскүдериниге ол идиг болган.

Редакторнуң ораничызы
Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

Берлинде байдалды таарыштырар дээш

Берлин айтырыг талазы-биле Совет чазактың нотазын даштыкыда канчаар көрүп турары

Барыын талакы күрүнелерге, ГДР-ге болгаш ГФР-ге Берлин айтырының талазы-биле совет чазактың нотазы ам-даа делегейниң хөй-ниитизиниң болгаш парлалгазының кичээнгейиниң төвүнде турбушаан турар.

Берлинде «Нейес дейчланд» солун декабрь 3-те үнген номерингe мурнуку түүлүн «Берлинден эгелээлиңер» деп адаан. Совет саналдарга хамаарыштыр Аденауэрниң чазаның туружунун аңаа улур болуп турарын ол түүлде чидин-биле шугумчүлеп турар. Орайтавзанда узуткап каар ужурлуг ноорту частыр бомбага Барыын Берлинни ол солун дөмейлеп турар. Амгы үеде Барыын Берлин болза чинге аарыгның ыжыы ышкаш болуп турар болгаш ол ыжыкты чок кылыры хамыктың мурнунда бүгү организмге айыылдыг кыжаныгны узуткааны ол болур болгаш Германияда байдалды улам ыңай кадыкшыдарынга таарымчалыг байдалды тургузар ийик деп түүлде чугаалап турар. Бис чаңгыс-ла түүлүү — эжелекчи шериглерни Берлинден үндүрерин, Барыын Берлинде шпиончу организацияларны тарадырын, ында НАТО-нуң чөленгижин узуткаарын негеп турар бис, ооң өскезин Барыын Берлиниңң чурттакчылары боттары кылып аарлар деп «Нейес дейчланд» уламчылап бижээн. Транспорт харыылаазының, экономиктиг хөгжүлдениң база өске-даа айтырыгларның талазы-биле оларның күзелинге бис уткуштур баар бис дээрзинге олар бүзүрелдиг болуп болурлар.

Христиан-демократтыг эвилелдиң кол баштаар чериниң президиумунуң хуралы Берлинге болган, аңаа совет саналдарның дугайында айтырыгны чугаалажып көрген. Ол хуралга хүлээп алдынган медеглелде ССРЭ-ниң боттуг саналдарынга байыр чедирип турар. «Нацизмниң үезинде истедиг сүрлүрүн турган кижилерниң каттыжышкыны» деп аттыг барыын герман организация база Совет чазактың тайбыңга ынакшылдыг базымынга байырны чедирип турар.

«Скынтейя» деп румын солун «Берлинде амгы байдал чүге тайбыңның хереөнге айыыл болуп турарыл» деп аттыг түүлүү парлап үндүрген. Дайын доозулганының соонда 13 чылдарның дургузунда Барыын Берлинни Американың Катышкан Штаттарының, Англияның болгаш Францияның шериг талазы-биле эжелеп турары чүгле таарымча чок байдалды тургузуп турар чүве эвес, харын база тайбыңның хереөнге болгаш европа улустарының, ооң иштинде герман улустуң бодунун-даа айыыл чок чоруунга онза айыылдыг байдалды тургузуп турар дээрзин ук солун бижип турар. Герман Демократтыг Республиканы барыын талакы күрүнелер хүлээп көрбейн турарлар болгаш аңаа улур өскөннешкек политиканы чорудуп турарлар, ынчангаш олар болза Барыын Берлинни боттарының шериг базазы кылып алганнар. Ол таарымча чок байдалды узуткаарын делегей байдалын чымчадырының эрге-ажыктары шыңгызы-биле негеп турар.

Берлин айтырыының талазы-биле совет саналдарның улуг ужурдузалыы чүдел дээрге, ында тургустуна берген дувреллиң болгаш дайынның одаан чайладырынга ол саналдарның идигни берип турары, бүгү кижи төрелгетенниң эрге-ажыктарының негеп турары ышкаш немецтерниң боттарының аразынга, Барыын болгаш Чөвүн чүктерниң аразынга кады ажылдажырының аргазын тургузуп турары болур деп түңнелинде ол солун айыткан. Тайбыңның эрге-ажыктары Берлин айтырыының талазы-биле база тиилеп үнер эвеспе дээрзинге бүзүрелин солун илередип турар.

Англи солун «Дейли уоркер» редакция түүлү парлап үндүрген, ында болза, «герман айтырыгны ниитизи-биле үр болгаш түңнел чокка чугаалажып көөрүнүң талазы-биле чылдак тыртып алгаш, Берлинде байдалды чугаалажырындан ойталаарын» оралдажып турар барыын талакы күрүнелериниң туруштарын чидин-биле шугумчүлеп турар.

«Герман Демократтыг Республиканың мырыңай төвүнде туруп турар хоорайда капиталистиг барыын чүктүң эжелекчи күштериниң бар болуп турары-биле берлин айтырыы деп айтырыг туруп келген дээрзинге кандыг-даа чигзиниг турбас деп «Дейли уоркер» бижээн. Барыын талакы капиталистиг күрүнелер Барыын Германияны боттарының шериг эвилелинче киирип алырын бодап турары-биле холбаштыр ол айтырыг улам чидиг байдалдыг болу берип турар. Олар болза Германияны катап каттыштырары ийи таланың дугуржулгазынга үндезилеттингеш болурун эвес, харын ол каттыжышкынны төөн Германияга Барыын Германия дөгөөн турзун деп күзеп турарлар. Моон ужурунда оларның амгы үеде кол сорулгазы болза Чөвүн чүктү коргударынга ажыглаан туруп болур чепсек кылдыр барыын-герман милитаризмни быжыглаары болуп турар».

«Берлин дугайында дугуржулганы чедип алыры конфедерация тургузар дугайында ийи герман чазактың аразынга дугуржулганы чедип алырынга арганы бээр ийик» деп түңнелинде «Дейли уоркер» демдеглеп турар.

Бодунуң хайгааракчызы Уолтер Липпманның берлин айтырыг дугайында түүлүн «Нью-Йорк геральд трибюн» солун парлап үндүрген. Совет саналдарга хамаарыштыр барыын талакы күрүнелериниң туруужун сайгарып көрбүшаан, албан ёзунуң америк политика болгаш Германия дугайында айтырыг талазы-биле АКШ-та үнгүлеп турар «алдарлыг үннер» ам эргижирээн деп түңнелди Липпман кылып турар. Албан ёзузунуң ол политиказының карачаңгыс чогаадыкчылары канцлер Аденауэр биле АКШ-тың күрүне секретары Даллес болуп турар дээрзин Липпман айыткан.

Женевада чөвүлел хуралдар

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында үш күрүнелериниң чөвүлел хуралының киржикчилери декабрь 3-те атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында айтырыгның талазы-биле Совет чазактың декларациязын атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында эде көрдүнген совет дугуржулганың төлевилелин, а ол ышкаш АКШ-тың төлөлериниң киргрени ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында болгаш ядролуг чепсектиң шенелделерин контрольдаар талазы-биле организацияларның кады ажылдажылгазының дугайында хүлээлгелерге хамаарышкан керээниң бирги түүлүн чугаалажырын үргүлчүлээн.

Дараазындагы хуралды декабрь 4-те чорудары дугуруштунган.

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Албаниянның төлөзинниң даргалааны-биле болуп эрткен, хенертен халдаашкыннарны соксадыр хемчеглер дугайында айтырыг талазы-биле чөвүлел хуралдың декабрь 3-теги кежээки хуралынга ССРЭ-ниң, Польшаның, Албаниянның, АКШ-тың болгаш Италияның төлөлери чүве чугаалаанар.

Контрольга хамааржыр айтырыгларга хамаарышкан барыын чүк эксперттериниң программазының үшкү бөлүүнге ийиги немелде болур—документини чөвүлел хуралга көөрү-биле АКШ-тың төлөзи киирген.

Скарлатина—айыылдыг, халдавырлыг аарыг

Аарыг уругларның ойнаан үүлдерин болгаш хевин дамчыштыр, ол ышкаш чугаалажылга үезинде чөлүлден, база аарыг кижилер-биле харылзашкан кижилерни дамчып скарлатина халдаар.

Скарлатинадан аараан кижиниң бажыңынга барган кижи болза, ооң халдавырын бодунуң бажыңынче аппарып, кадык уругларынга чыпшырып болур.

Уругнуң мага-бодунга шивишкилер үнүп, боостаазы аарый берзе, бажыңындарже эмчини дораан-на чалаңар.

Скарлатина ангина хевирлиг, шивишки үнмейн аңаа өртип база болур.

Медицина ажылдакчылары диагнозун скарлатина деп илередип тургускан болза, уругну доп-дораан эмнелгеже чедиринер.

Аарыг уругну шимчетпейн чыттырар аъш-чемин таарыштырар болгаш чөп эмнээри чугула негеттинер.

Скарлатина бүүректериниң болгаш кулактарның хуулуп аараны хевирлиг үргүлчү каданнап турар.

Уругну эмнелгеже чорудупканынар соонда, уругнуң хевин болгаш бажыңның иштин дезинфекциялаарын (эм холуктуг эзилдиргилер-биле арыглааарын) негенер.

Скарлатинадан аарып эрттирген уруглар 40 хонукгуң иштинде болун долгандыр турар уругларга халдавырны тарадып болур.

ИЕЛЕР! Аарыг уругларны кадык уругларже, кадык уругларны аарыг уругларже чоокшулаштырып харылзаштырбаңар!

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын Бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң 3 — 88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4 — 98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кодээ ажыл-агый килдистериниң 3 — 68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3 — 65.

ТС—01145. Культура өргелелиниң типографиязы.